

לעילוי נשמת
ה"ר
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך מנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה
התשובה
רודפת נדקה וחסד
שרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר שאיר דל
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ט"ו ניה"ד לחגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחוטי יוטו

גליון מס' 375

יומא נ"ג-נ"ט

בס"ד, ה' אב תשס"ו

השבוע בגליון

- ♦ מדוע שבים לפסוע שלש פסיעות?
- ♦ שש פסיעות לאחור ב"עושה שלום"
- ♦ כיצד ינהג מתפלל היושב בכסא גלגלים?
- ♦ היכן כלי המקדש?
- ♦ קשת טיטוס ♦ האם המנורה התפרקה?

- ♦ להפריד מהשכינה
- ♦ לצאת ממקום קדוש
- ♦ שלש פסיעותיו של נבוכדנצר

- ♦ אמירת סדר העבודה ביום הכיפורים
- ♦ מנהג תושבי בגדד
- ♦ מי היה יוסי בן יוסי כהן גדול?
- ♦ כיצד התפלל הכהן הגדול בארמית?
- ♦ שלש פסיעות בסיום תפילת העמידה

דף נ"ב

אמירת סדר העבודה ביום הכיפורים

בכל קהילות ישראל אומרים בתפילת המוסף של יום הכיפורים את סדר עבודת יום הכיפורים של הכהן הגדול בבית המקדש. מנהג אמירת סדר העבודה ביום הכיפורים - קדום ביותר ונהג כבר בתקופת האמוראים. במסכתנו המנהג נזכר פעמיים, על אודות שליחי הציבור שקראו את סדר העבודה לפני רבה (ל"א) ולפני רבא (נ"א), אשר העירו להם על נוסח הקריאה, ומכאן מוכח, כי כבר בתקופתם נהגו כן (ר"ן ו"א מדפי הרי"ף).

אימתי נאמר סדר העבודה? התפילות הקבועות בידינו מותאמות לקרבנות היום; שחרית - כנגד תמיד של שחר; מוסף - כנגד קרבנות המוספים, ומנחה כנגד תמיד של בין הערביים. עבודת יום הכיפורים הנאמרת ב"סדר העבודה" מתייחסת בעיקר לקרבנות המיוחדים ליום הכיפורים ובתוך כך מסדרים את עבודת היום כולו (כולל חמשת הטבילות ועשרה קידושים, הכנסת הקטורת לקדש הקדשים, תמידים ומוספים). היכן, איפוא, ראוי למקמה בתפילות היום?

כיום נהוג לומר את סדר העבודה בתפילת מוסף, כאמור. הט"ז (או"ח סי' תרכ"א ס"ק ב') כותב, כי טעם הדבר, מפני שעיקר עבודת יום הכיפורים היתה בקרבן המוסף. מפרשים אחרים הוסיפו להסביר, כי קרבנות המוסף נעשו חלקם בבוקר וחלקם לפנות ערב (ראה לקמן ע"א), ממילא עיקר עבודת יום הכיפורים נעשתה בין קרבנות המוסף ולפיכך נאמר סדר העבודה בתפילת המוסף (עיי' ב"אלף המגן" סי' תרכ"א סעיף ד' ובביאור הגר"א ועוד). עוד הוסיפו ודימו זאת לאמירת מלכויות וזכרונות ושופרות בראש השנה, הנאמרים במוסף (ראה ב"י סי' תרכ"א בשם המרדכי).

מנהג זה, לומר את סדר העבודה במוסף, מוזכר כבר בגאונים (ראה אוצר הגאונים יומא עמודים 40-41), ומועתק ב"טור" (סוף סימן תרכ"א) וב"בית יוסף" (שם), ונפסק ב"שולחן ערוך" (שם, סעיף ב'). ברם, היו גם מנהגים אחרים, כדלהלן.

"הכל בוי" (סי' ע"ג) כתב, כי מנהגם היה לומר את סדר העבודה הן בשחרית והן במוסף (מובא בב"י שם). בקהילות אחרות נהגו לומר את סדר העבודה שלש פעמים: בשחרית, במוסף ובמנחה, ובכל אחד מהם בנוסח אחר (ראה ראב"י ח"ב סי' תקל, וא"ז ה"י יו"כ דף טו טור ג, ובאצה"ג שם).

מנהג תושבי בגדד: רב האי גאון שנשאל על ידי תושבי בגדד, אם נכון מנהגם לומר את סדר העבודה בשחרית, כתב להם כי סדר העבודה שייך למוסף בלבד. מנהגם, הוא טורח לאלפס בינה, בא מתוך שחביב היה על העם סדר העבודה שלכן באו והנהיגו לאמרו גם בשחרית. גאוני בגדד לא יכלו לבטל את העם מנהגו זה, ולפיכך הוא נותר

דבר העיון

דיווח מהצפון

הקטיושה. היא נחתה גם לתוך טור דבר העורך. **דיווח** מרגש מהצפון, שמסר רכו שיעורי מאורות הדף היומי, הרב אברהם דנציגר שליט"א, אינו מותיר מקום לדברים אחרים, כמעט, ובתוך כך עולות המחשבות, מי בעצם שומר על מ"י? שיעור הדף היומי על לומדיו, או לומדי הדף היומי על שיעורם. **מסתבר**, ששניהם שומרים זה על זה באדיקות. **לפניכם** שני סיפורים קצרים. כל אחד מהם עולם ומלואו.

הר"ר גרשון רוקח הי"ו, מוכר לרבים מתושבי בני ברק כקבלן עבודות אינסטלציה חביב, מוכשר וירא שמים, המשתתף בקביעות בשיעור הדף היומי. **עד** כמה קביעות זו טבועה בעצמותיו, לא ידע ר' גרשון, עד שאירע מה שאירע. **היה** זה לפני שבועות אחדים, מספר ברטט הרב מגיד השיעור בבית הכנסת "הראשונים". ר' גרשון היה עסוק בכיפוף צינור סורר, במרומי סולמו הגבוה. היה עליו לאלפו בינה, לעקלו ולשלבו כדי שימלא את התפקיד עבורו נוצר. **הצינור** היה סבור ככל הנראה כי אין זה המקום בו יבקש לסיים את תפקידו עלי אדמות, ובאחת השתחרר מידיו האמונות של ר' גרשון, הטיח עצמו על פניו ור' גרשון מצא עצמו מאבד את אחיזתו בסולם

עילוי נשמת

הר"ר **יונה טוביה פלדמן** ז"ל
ב"ר מנחם מנדל הלוי ז"ל - ציריך שוויץ
נלב"ע ה' אב תשל"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

אבינו וסבינו הרה"ח
ר' **משה כפתורי (קנוף)** ז"ל
ב"ר יצחק שמואל ז"ל
נלב"ע י' אב תשמ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הבחור ר' **חיים הלל בקשט** ז"ל
ב"ר אהרון שיבלחט"א
נלב"ע ט' אב תש"ן
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י הוריו ידידינו הר"ר אהרון וזוגתו
מרת **ציפורה בקשט** שיחיו - פתח תקוה

לעילוי נשמת

הר"ר **משה בורנשטיין** ז"ל ב"ר צבי הלוי ז"ל
נלב"ע ה' אב תשנ"ג **ת.נ.צ.ב.ה.**
הונצח ע"י ידידינו חתנו ובתו הר"ר **יעקב** וזו' מרת **רינה בר** שיחיו - סביון

נ"ה'

נשמת אדם

לדורי דורות. מכל מקום, הוא מורה להם, אחר שכך כבר נעשה, "אל תשנו ממנה אבותיכם" (אוצה"ג שם בשם ר"י"צ גאון).

נזכיר עוד, כי לעומת המנהג הרווח לומר את סדר העבודה בחזרת הש"ץ של מוסף, נהגו יהודי תימן לאמרו לאחר סיום התפילה ("מזהב ומפז" עמ' י"ח-י"ט).

סדר העבודה נאמר בצורת פיוט: מתוך מספר פיוטים שנתחברו לו, נאמרים כיום שניים: "אתה כוננת" שנאמר על ידי קהילות הספרדים והתימנים, ו"אמיץ כח" הנאמר בידי קהילות אשכנז [מלבד מספר קהילות תימניות האומרות "אמוני לבבי" לאבן עזרא].

הפיוט "אמיץ כח" נתחבר על ידי רבי יוסף טוב עלם, מן הראשונים, ולשונו עשירה מאד בביטויים מכל רחבי התנ"ך בצחות לשון הקודש, ולפיכך הוא קשה להבנה ללא לימוד יסודי. לעומתו הפיוט "אתה כוננת" - שנדפס גם ברוב מחזורי האשכנזים על הדף מתחת ל"אמיץ כח" - קדום מאד, ולשונו לשון הקודש ברורה ופשוטה. הפיוט הוזכר כבר על ידי הגאונים (ראה סדור רב עמרם גאון) והראשונים (כמו הריטב"א), ורבותינו הראשונים, חיברו עליו ביאורים ופירושים שונים וכן פיוטי פתיחה וסיום, ביניהם רבי שלמה אבן גבירול (עיי'ן אוצר הגדולים ח"ד עמ' קפ"א).

מי היה יוסי בן יוסי כהן גדול? מחברו של "אתה כוננת" הוא יוסי בן יוסי כהן גדול. מי היה "יוסי בן יוסי כהן גדול"? זה? יש הנוקטים כי אכן היה כהן גדול בימי בית שני וראה בעצמו את סדר העבודה ואף עשה בפועל את סדר העבודה אותו הוא מתאר (פרי עץ חיים למהרש"ו, שער יוה"כ פ"ג, ובניצוצי אורות לחיד"א אחרי מות ס'א). אחרים כתבו שהיה מזרע כהנים גדולים (מובא באבודרהם עמ' 37).

דעות אלו מעוררות תהיה, מאחר שבסדר זה מתואר לפעמים דבר השנוי במחלוקת תנאים או אמוראים. מדוע, איפוא, לא הובאה בגמרא ראייה מעדותו של יוסי בן יוסי כהן גדול? בנו של ה"נודע ביהודה" וממלא מקומו, רבי שמואל לנדא, מעיר, שאין בכך תמיהה, מפני שהפיוטים לא היו נפוצים בזמן הגמרא (ראה שם ראיותיו), ולפיכך לא ידעום (נוב"י תניינא או"ח סוסי" קי"ג).

אולם, יש הסוברים שיוסי בן יוסי היה בימי הגאונים הראשונים, כמאתים שנה אחר חתימת התלמוד, ולא היה כהן גדול כלל. כאסמכתא לכך נהוג להזכיר את בעלי התוספות במעילה (ט"ו ד"ה "ואפילו") המביאים קושיה בשם "רבינו חיים הכהן הגדול"... הרי שהכינוי "כהן גדול" אינו מעיד כי המכונה אכן שימש ככהן גדול [וראה גם בסוף הקצות החושן המתאר את הש"ך בשם 'כהן גדול']. אין ביטוי זה אלא לאות שהיה כהן חשוב וגדול בדורו וראוי לכהונה גדולה, ותו לא (ראה אבודרהם שם, ובעיתים לבניה על ספר העתים, תיקונים ומילואים אות ר"ב, ושם מזכיר אמורא בירושלמי בשם רבי יוסי ברבי יוסי, דהיינו שיתכן שאמורא היה).

כך או כך פיוטים אלה קדומים מאד, והראשונים והאחרונים טרחו רבות להגיה ולהעיר במילותיהם, ולדקדק בהם שיהלמו את ההלכה הפסוקה. אף ה"בית יוסף" עצמו העיר בפיוט "אתה כוננת" מספר הערות (ראה סוסי" תרפ"א), שתוקנו במהלך השנים, וכיוצא בדבר עשו פוסקי אשכנז בפיוט "אמיץ כח" (ראה למשל ב"נשמת אדם" כלל קמ"ה אות ג').

דף נג"ב ולא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה

כיצד התפלל הכהן הגדול בארמית?

בתפילת הכהן הגדול בבית המקדש ביום הכיפורים נכלל קטע הנאמר בארמית: "ולא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה", לאמר: "לא יסור שבט מיהודה", לא תסור המלכות משבט יהודה.

הקטע הארמי בתפילה מתמיה ביותר, מדוע לא נאמר הנוסח בלשון הקודש? בשם הגאון מוילנא זצ"ל ובשם גדולים נוספים מובא לבאר, כי עיקרו של מנהג זה נעוץ בהלכה שאין לומר פסוקים בעל פה. מאחר שהכהן הגדול מבקש בקשה שהיא ציטוט של פסוק (בראשית מט"ז), "לא יסור שבט מיהודה", וחומש לקרוא מתוכו לא יכול היה להכניס עמו לקדש הקדשים, לפיכך התפלל בקשה זו בלשון ארמית (שו"ת "תירוש ויצהר" סי' קכ"א אות א').

אכן, מעניין לגלות, כי הרמב"ם מעתיק את הנוסח בלשון הקדש, אך הוא משנה מנוסח הפסוק ומוסיף: "לא יסור שבט מבית יהודה". יתכן, כי אמנם אמר הכהן את תפילתו בלשון הקדש, אך שינה מנוסח הפסוק... (ילקוט הגרשוני, השמטות ליומא דף נ"ב).

אולם עדיין עומדת בפנינו תמיהה רבתי. הלכה היא, כי "לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי" מפני שאין מלאכי השרת מכירים בלשון זו (סוטה ל"א), ואינם יכולים לסייע לקבלת התפילה. מדוע, איפוא, התפלל הכהן הגדול בארמית?

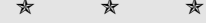
יש שכתבו, כי הטעם לכך הוא מפני שממילא לא סייעו המלאכים לתפילת הכהן הגדול, שהרי בחז"ל נאמר שבשעה שהכהן הגדול עובד בבית המקדש ביום הכיפורים, אפילו מלאכים אינם שוהים בו (תירוש ויצהר, שם, בהמשך הדברים, ומחזור אהלי יעקב דף קמ"ב). ברם, יש להעיר על כך, מניין שהמלאכים המסייעים בקבלת התפילות צריכים

וצונח אפיים ארצה. מימינו מסמרים וברגים, משמאלו זכוכיות מנופצות, והוא בתוך, עם רגל האוגרת בתוכה חלקי עצם ששימשו כברך עד לפני רגעים מספר.

מבית החולים הובל ר' גרשון אל ביתו, כשמעטה גבס אופף את רגלו הדואבת, היישר אל מיטתו, אליה רותק למשך חדש ימים.

"השומע אתה?!", מרים מגיד השיעור הנכבד את קולו; "הוא היה מרותק חדש ימים למיטה, באמת לא היה מסוגל לזוז, אבל... לשיעור הדף היומי הוא הגיע כל יום. יזה החמצן שלי הסביר לכל מי שניסה להניאו. בלי זה, אני לא מסוגל".

רפואה שלמה.

שבת קדש פרשת פנחס. **בבית** משפחת פרידמן בטבריה עיר הכינרת, נשמעו היטב האזעקות. בשעה 1:00 בצהרים, הן הפכו למוחשיות. מטח קטיושות/טילים, או כל כינוי אחר שהוצמד למלאכי המוות המעופפים, נחת בעירם בעיצומה של סעודת השבת, והפר את עונג השבת המשפחתי.

כעבור ארבע שעות הגיעה העת בה מתכוון ר' יוסף ללכת לשיעור הדף היומי בו הוא משתתף בקביעות, בבית הכנסת השלייה ברחוב ורנר. השבת, מטבע הדברים, אינו חש בטוב. ראשו דואב עליו, ממה שהיה וממה שעלול לקרות. לו היה יודע מה יקרה, סביר להניח כי הביטוי 'דואב' לא היה הולם את מצבו. אך הוא לא ידע מאומה.

אותה שבת עמד מגיד השיעור הרב מאיר פינטו שליט"א, למסור שיעור במסכת יומא דף ל"ח. ר' יוסף עלעל בדף הגמרא ומצאו קל להבנה. צירוף המקרים והנסיבות הביאוהו להחלטה, כי זאת הפעם ימנע מהליכה לשיעור. לרעייתו הוסיף ונימק, כי את הדף הוא ישלים לאחר מכן, ועדיף שיוותר בבית במחיצת בני המשפחה, למקרה שמטח נוסף יושת על העיר, חס וחלילה.

אך העזר כנגדו השיבה: "חבל על הרצף. הרי אתה כל כך מקפיד עליו. נסראללה!!! מספיק שהרס לנו את סעודת השבת, לא ניתן לו להרוס לך גם את השיעור".

סבר וקיבל ויצא מחדר השינה לעבר בית הכנסת. **בשעה** שש ספג ביתם פגיעה ישירה.

קליעי מתכת חוררו מקומות שונים בחדר השנינה. ממעל נשמעו קולו הדואב של השכן מלמעלה שכדורית ברזל חדרה לחוהו. והוא, ר' יוסף, אץ רץ לביתו לשמע ההפגזה וחששו לחיי יקיריו, ובכניסתו לביתו קיבלה רעיתו את פניו באמרה: "ירדת לשיעור - לא הפסדת".

.....
 המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק פקס: 93-67-570-03
 mendelson@meorot.co.il
 .....

בברכת התורה העורך

מענה לשון

דף נגב "ולא היה מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה, אלא כמצליף"

מצליף

בלשונונו שגור המשפט מתוך סדר עבודת הכהן הגדול ביום הכפורים "ולא היה מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה, אלא **כמצליף**" (משנה, נגב). משמעות המלה היחידאית "מצליף" אינה בהירה כל צרכה. רש"י כותב: "לשון מצליף - לא נודע לי". כלומר, אין רש"י יודע מהו מקור המלה ושורשה.

כבר התלמוד (נדב) שואל "מאי כמצליף?" אך את התשובה קשה להבין ללא הדגמה כיה: "מחוי (=מרצה, מדגים) רב יהודה כמנגדנא" - כמלקה. כלומר, בכדי להסביר מלה זו הדגים רב יהודה בתנועת ידו את פעולת שליח בית הדין המכה ארבעים מלקות.

אלא שנחלקו ראשונים, מה באה הדגמת רב יהודה לתלמיד. יש אומרים, שמלמד על דמיון בין **תנועת יד המלקה** לתנועת הכהן המזה (הערוך, ר"ח, ראב"ד, ודומה לכך המאירי), ויש אומרים שמלמד, כי **מקום נתינת המלקות** דומה למקום נפילת הדם המוזה: אחד ליד השני (רש"י, רע"ב).

להערות ורעיונות נוספים, ולקבלת תוספות: ת.ד. 3446
 או דוא"ל: frank@geronimedia.net

פנינים

דף נגא לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן

ארבע סיבות - ארבעה איזכורים

מעניין הדבר, כותב החיד"א, כי במדרש (במדבר כ/ו) מנו ארבע סיבות למותם של בני אהרן. ואכן מיתתם מוזכרת בתנ"ך ארבע פעמים (בפרשת שמיי, בפרשת אחרי מות, בפרשת במדבר ובדברי הימים א' כב/ב); בכדי לרמוז על ארבע סיבות אלו!... (נחל קדומים).

דף נגב לא היה מאריך בתפלתו

הקהל צועד אחר הרב

מספרים היו בקהילות פולין על רב אחד שהיה מקצר בתפלתו מאד. אמרו לו: אין מן הראוי כי הרב יגמור את התפילה קודם הקהל! ענה להם: איפכא מסתברא; אני גומר ראשון וכל הקהל צועד אחרי...

דף נגב וכך היה מונה

כך וכך...

אמר אחד מגדולי ראשי הישיבות על המתחייבים ממנו ואינם נותנים: בגמרא (כתובות קג/ב, ועוד) נאמר, "כמה אתה נותן לבנך - כך וכך". מה פשר הביטוי "כך וכך", האם לא די ביכדי אחד?

אלא, רמז יש כאן. מוצאים אנו "וכך היה אומר", וכן "וכך היה מונה". צרה גדולה היא שיש שה"כך היה אומר" לתת מממונו

המצא במקום התפילה? עלינו, איפוא, לתור, אחר תשובות אחרות לתמיהה זו.

הכהן הגדול כשליח ציבור: אחת התשובות לשאלה זו פותחת בשאלה מרתקת: תפילתו של הכהן הגדול - תפילת יחיד היא או תפילת ציבור? במחשבה ראשונה נען ונאמר כי תפילת יחיד היא, שהרי הוא לבדו מתפלל ואין איש אתו. אולם, נראה כי אין הדבר כן; הכהן הגדול אינו עובד את עבודת יום הכיפורים עבור עצמו, כי אם עבור הציבור כולו. אף תפילתו, תפילת שליח הציבור היא. נכון הוא, שאין אדם נוכח בתפילתו, אך מאחר שכל מהותו ותפקידו כשליח העם לעבודה, גם תפילתו זו שייכת לתפקיד זה והיא מוגדרת כתפילת ציבור. כלומר, הכהן מתפלל עבור הציבור, לא כיחיד המתפלל עבור רבים, אלא ככל תפילותיו של שליח הציבור על שולחיו.

והנה, בגמרא (סוטה ס) נאמר, כי ציבור יכולים להתפלל בארמית. מאחר שהסברנו כי תפילת הכהן הגדול תפילת ציבור היא, הרי שיכול הוא להתפלל בארמית! (ספר תורת יעקב עה"ת, לגר"ח סופר שליטי"א, פרשת אחרי מות).

מקום השראת השכינה: אולם ה"שאלת אריה" כותב (בגבורת ארי, כאן) כי היישוב הנכון הוא, שבת המקדש הוא מקום השראת השכינה, והתפילות הנאמרות בו אינן זקוקות לסיועם של המלאכים, וכפי שאמרו חז"ל במסכת שבת (יא/ב), שליד מראשותיו של חולה ניתן להתפלל בארמית, מאחר שהשכינה שורה שם [עיי"ש שכתב בקצרה כתירוץ הקודם "ושמא כה"ג אלים תפילתו כציבור דמי"].

יש להוסיף, כי בונה המקדש הראשון, שלמה המלך ע"ה, התפלל בעת בניית המקדש (מלכים א' פרק ח'), "וגם אל הנכרי... ובא והתפלל אל הבית הזה... אתה תשמע השמים מכוון שבתך", ונאמר (ישעיהו נ/ז), "כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים". מכאן שכל הגויים יכלו להתפלל במקדש - ויש להניח שבכל שפה שהיא - ותפילתם היתה נשמעת. הרי שבבית המקדש מתקבלות התפילות בכל השפות (תורת יעקב שם).

לדעת בעל ה"קהילות יעקב" זצ"ל, לא הכהן גורם ולא המקום גורם, אלא הזמן גורם. בעשרת ימי תשובה מותר להתפלל בארמית. הן כבר אמרנו שציבור יכול להתפלל בארמית. נזכיר, כי הגמרא אומרת (בר"ה יח/א), כי תפילת יחיד בעשרת ימי תשובה כחה יפה כתפילת ציבור שבכל השנה. מעתה ניתן לומר, כי בימים אלה, שיום הכיפורים בכללם, אין כל מניעה מלהתפלל בארמית, ממש כציבור בכל ימות השנה, שאינו נזקק לסיועם של מלאכים (ישמעות חיים" ח"ב סי' כ"א, ועל דרך זה כתב בשו"ת "תירוש ויצהר" שם).

דף נגב המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו שלש פסיעות בסיום תפילת העמידה

עם סיום תפילת העמידה, פוסע המתפלל שלש פסיעות לאחוריו, וכורע לשמאל, לימין ולמרכז. המקור להלכה זו בגמרתנו האומרת: "המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו ואחר כך יתן שלום". יפסע לאחוריו ויפרד ברכינת ראש מן השכינה.

להפרד מהשכינה: הטעם המקובל והפשוט להלכה זו הוא, שהמתפלל יפרד מן השכינה כעבד הנפטר מרבו, שפוסע ביראת כבוד לאחוריו ואינו מפנה לו את גבו (י"מגן אברהם" סי' קכ"ג).

לצאת ממקום קדוש: מרן ה"בית יוסף" (או"ח סי' קכ"ג) מביא טעמים רבים להלכה זו, ביניהם, כי שכינה נמצאת למראשותיו של המתפלל, ובפסקו מתפילתו עליו לצאת ממקום קדוש ולעמוד במקום חולין.

שלש פסיעותיו של נבוכדנצר: טעמים שונים נוספים נאמרו בעניין, הבולט ביניהם הוא טעמו של המהרש"א, כי נבוכדנצר הרשע פסע שלש פסיעות לאחוריו בעת שהזכיר את שם ה', מתוך יראת כבוד, ומפני כך "זכה להחריב בית המקדש" (זכות במושגים של הרשעים שכה התאוו לדבר, שכבוד גדול היה זה להם), לפיכך גם אנו פוסעים שלש פסיעות לאחור לכבודו של הקדוש ברוך הוא, ובה בעת מתפללים "יהי רצון... שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

מדוע שבים לפסוע שלש פסיעות? נשים נא לב, כי בכל הטעמים הללו אין כדי להסביר את פשר מנהגנו לשוב על שלש פסיעות אלו למקום בו התפללנו. אכן, הפוסקים מציינים, כי פסיעת שלש פסיעות לאחור - הלכה היא, ואילו פסיעת שלש פסיעות חזרה, הוא מנהג המבוסס על טעם נוסף, כדלהלן.

רבינו מנוח כותב, כי המקור לכך שיש לפסוע שלש פסיעות לאחור התפילה הוא מן הפסוק (יחזקאל א/ז) "ורגליהם רגל ישרה", ממנו גם למדו, כי בעת התפילה יש לכוון את הרגליים וליישרם. במילים אלו יש שלש רגליים, "ורגליהם" - מיעוט רבים שניים, "רגל ישרה", הרי לנו רגל נוספת. יחד שלש רגליים, רמז לשלש פסיעות.

שש פסיעות לאחור ב"עושה שלום": אחרים סוברים, כי יש לפסוע שש פסיעות

לאחור, שכן, בהמשך הפסוק נאמר: "וכף רגליהם ככף עגל", הרי לנו שלש רגליים נוספות! אכן, חכמי צרפת נהגו לפסוע שש פסיעות לאחור. אכן, בגמרא לא נאמר אלא שיש לפסוע שלש פסיעות, אך הם סוברים כי "פסיעה" פירושה צעידה בשתי הרגליים ואין די בצעידה ברגל אחת בלבד. ולפיכך, יש לעשות שני צעדים בכל רגל, הרי ששה צעדים.

ואילו אנו נוהגים כשיטה נוספת הסוברת, כי אכן יש לפסוע שש, אך שלש פסיעות לאחור ולאחר המתנה, שלש פסיעות נוספות לפנים [אולם, עבור "מנהג" זה אין לעבור על ההלכה הקובעת גמרתנו, כי על המתפלל להשאר על מקומו לאחר שפסע לאחוריו, ואין לו לחזור מיד למקומו, ועיי"ו "משנה ברורה" שם ס"ק ח'].

כיצד ינהג מתפלל היושב בכסא גלגלים? הגאון רבי שלמה זלמן אויערבראך זצ"ל הורה ("הליכות שלמה", תפילה פרק ה' עמוד ק"ב), כי יסיט את כסא הגלגלים לאחור כשיעור שלש פסיעות, כפי שהורה הרמ"א (סימן צ"ד ס"ה) לאדם הרוכב על בהמה ומתפלל עליה, שינהיגה שלש פסיעות לאחור ועולה לו כאילו פוסע בעצמו (בשם הגהות אלפסי).

דף נז/א אני ראיתי ברומי
היכן כלי המקדש?

היכן כלי המקדש כיום?

תעלומה זו היא אחת השאלות המלוות את אומתנו בעצב זה מאות רבות בשנים. לפני 1944 שנים חרב עלינו בית המקדש השני, על ידי המצביא הרומאי טיטוס, שלוחו של אספסיינוס קיסר רומי (ניסין נז/א-ב). הגמרא (שם) מספרת, כי טיטוס "נטל את הפרוכת ועשהא כמין גרגותני [- סל גדול (רש"י) -], והביא כל כלים שבמקדש והניחן בהם והושיבן בספינה לילך להשתבח בעירו". ברדתו אל היבשה, חדר היתוש המפורסם לחטמו וקינן במוחו שבע שנים, אך לא פירשה הגמרא, אם המסע הסתיים בשלום והכלים נחתו עמו בחופה של רומי.

גם במדרש (אבות דרבי נתן מהדורת שכטר פ"ז) נאמר, כי טיטוס "פרק את המנורות ולקט את כלי בית המקדש" לתוך הפרוכת, בדרכו לרומא, ואף שם לא צויין מה אירע בסופו של דבר. **קשת טיטוס:** בעיר רומא בנוייה על תילה מזה דורות "קשת טיטוס", שהתפרסמה בתבליט שעליה, המתאר את שובי ישראל נושאים כלים שונים לרומי, ביניהם המנורה. תבליט המנורה שבשער טיטוס אינו מדויק כלל ועיקר. בבסיס המנורה שבתבליט חרוטים מיני דרקונים וצורות משונות, שוודאי לא עיטרו את המנורה. זאת ועוד, יש אומרים, כי קני המנורה נמשכו מן הקנה האמצעי בקווים אלכסוניים ישרים (דעת הרמב"ם, ראה ברמב"ם מהדורת פרנקל הלכות בית הבחירה פ"ג ה"י, ובשינוי נוסחאות שם ובסוף הספר באריכות) ולא בקנים מעוגלים, כפי שמופיע למשל על המטבעות בארץ ישראל, לאור התבליט שבקשת טיטוס.

עם זאת, מעדויות שונות המופיעות בדברי חז"ל אנו למדים, כי הכלים הגיעו לרומי בדורם של תלמידי רבי עקיבא, הפליגו רבי שמעון בר יוחאי ותלמידו רבי אלעזר ברבי יוסי לרומי, כדי לבקש מהקיסר לבטל גזירות שהשיתו על היהודים, ובביקורם ברומא כיבדו הקיסר להכנס לארמונו, שם ראה רבי אלעזר ברבי יוסי את הפרוכת של בית המקדש ודם הקרבנות ניכר עליה, ואת ציץ הזהב של הכהן הגדול (מעילה יז/א). באותה הזדמנות ראה רבי שמעון בר יוחאי את מנורת הזהב וצורת נרותיה (ספרי זוטא, בתחילת פרשת בהעלותך). הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, מציין בגליון הש"ס בגמרתנו את הנאמר באבות דרבי נתן (פרק מ"א), כי "מכתשת של בית אבטינס, שולחן ומנורה ופרוכת וציץ עדיין מונחים ברומי".

האם המנורה התפרקה? מפשטות דברי חז"ל עולה, כי כלי המקדש הגיעו לרומי בשלמותם. עם זאת, יש טוענים כי המנורה לא הגיעה לרומי בשלמותה, לפי שנשברה והתפרקה (ראה קובץ אור ישראל י"ט עמודים קמ"ה-קמ"ו). סיוע לדעה זו ניתן למצוא בפיוט קדמון מאת הפייטן ינאי, שחי בתקופה שלאחר חתימת התלמוד, המקוּוּן בפיוט על החורבן: "נשתברו בעברה / קני המנורה" (פיוט ינאי עמוד קפ"ח).

מה אירע מאז ועד היום, איש אינו טוען כי הוא יודע. חרושת שמועות עקשנית מספרת, כי הם טמונים במרתפי הוותיקן או בגנזכים עתיקים ברומא [אך לפני שבועות אחדים, בגליון 370, פרסמנו בטור "דבר העורך" את עדותו של נער יהודי שהסתתר בוותיקן בתקופת השואה]. דעה מעניינת קיימת בראשונים, לפיה לשלמותם של אוצרות המקדש אף בעת חורבנו יש משמעות חשובה ביותר. להלן (עב/א-ב) נאמר, שבגדי הכונה מכונים "בגדי שרד", שאלמלי הם לא נשתיר חלילה מעם ישראל שרד ופליט. בפירוש רבינו אליקים לגמרא, מופיע ביאור מעניין, לפיו כוונת הגמרא היא, שבגדי הכהונה, שרדו ונותרו, ובעצם קיומם הם מכפרים על בני ישראל ומגינים עליהם! (וראה "זכות יצחק" להגרי"ח סופר ח"ב סוסי"ג). "בנה ביתך כבתחילה, וכוון מקדשך על מכונו, והראנו בבנינו ושמחנו בתיקונו".

אינו משתחוה עם "וכך היה מונה" ...
לפיכך אמרו "כמה אתה נותן לבנך כך וכך", ששני "כך" אלו שווים הם ...

דף נז/ב השוכן אתם בתוך טומאתם אפילו בשעה שהם טמאים שכינה עמהם

גאוותן וחוטא - מי עדיף?
מעשה וה"א אהב ישראל" מאפטא זיע"א נזדמן לעיר אחת. באו שניים והזמינוהו להתאכסן אצלם, האחד היה אדם שאינו מדקדק במצוות, והאחר - גאוותן. בחר ה"א אהב ישראל" באכסנייתו של הראשון, וכה נימק: על חוטאים נאמר, "השוכן אתם בתוך טומאתם - אפילו בשעה שהם טמאים שכינה עמהם" ואם הקב"ה מתגורר אצלו, אף אני יכול. אולם על גאוותן אמרו חז"ל שהקב"ה אומר "אין אני והוא יכולים לגור בעולם"; איד, איפוא, אתאכסן שם? ... (פרדס יוסף)

דף נז/ב שלא יתקן מבחוץ ויכניס להוציא מלבם של צדוקים

דרכם של מחנכים
"דרכם של מורים ומחנכים בישראל, שקודם מתקנים מבפנים, שיהא ליבו אש להבה לעבודת בוראו, ורק לאחר מכן משפיע מבחוץ לאחרים ובשל כך הדברים יוצאים מן הלב וממילא נכנסים ללב. לעומתם, מנהיגי שוא, מטפלים לאחרים, בו בזמן שליבם רחוק מן הדבר, הם "מתקנים" מבחוץ, ורק אח"כ מכניסים אל ליבם, אין זו דרכם של חכמים ...". (דברי שערי חיים).

מאודות הדף היומי

מכירה מרוכזת של מסכת סוכה
מנהלי נוסח דות שבמסגרתם תלמוד
מסכת סוכה
בשנת הלינס'דים הבאה
מחוזמים לפסח ל"מאודות הדף היומי"
לרכישה מרוכזת של
המסכתות מפוארות
עם "המאור המבואר"
במחיר מודל
לפרטים והזמנות
דו"ע 03-5775333/4

לעילוי נשמת
ה"ר אברהם משה בליטנצל ז"ל
בן ה"ר יהודה אריה ז"ל
נלב"ע י"א אב תשמ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונח ע"י נכדו ידידו ה"ר שאול חסדיאל
ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת
מרת **דבורה אברהם** ע"ה
ב"ר משה הכהן ז"ל
נלב"ע ג' אב תשס"ה
ת.נ.צ.ב.ה.